

traços, al final del període que analitzem, es fonen en un de sol. El traça inicial, a l'arribar a la línia base, es corba i ascendeix fins a la part superior de la caixa on gira per a tornar a descendir ràpidament tot formant un petit òcul a la part superior. És una forma molt similar a la de la lletra anterior, creant a vegades problemes de lectura i interpretació dels textos ja que presenten la mateixa forma.

Z: gairebé sempre presenta les mateixes característiques que la lletra ç, amb un petit traç inferior que la fa destacar de les altres lletres.

4.3. Les abreviatures en els manuals notarians.

Si ens detenim en l'anàlisi de les abreviatures que apareixen en els manuals notarians és perquè creiem que aquestes són un element important a tenir en compte en qualsevol estudi sobre l'escriptura medieval. L'estudi de les abreviatures ens aporta dades sobre l'escriptura i les formes gràfiques, amb l'evolució que pateixen al llarg dels segles XIII i XIV. Però també dades sobre la pràctica notarial, bàsicament sobre la forma de redactar els instruments en els llibres que no és altra cosa que el producte de la seva tasca. Tot analitzant les abreviatures ens endinsem en els manuals notarians d'una forma diferent com ho feiem quan repassavem les seves característiques físiques; també de forma diferent de quan tractavem l'escriptura. Les abreviatures permeten veure aspectes com ara l'espontaneïtat, els nivells d'oralitat en que encara es mou el notari, la rapidesa amb que utilitza uns termes jurídics o fins i tot veure i entendre uns termes escrits en una escriptura destinada a ser un esborrany. Aquest esborrany permet les abreviatures i uns elements braquigràfics només

entenedors per part del notari i el seu entorn més immediat –oficials de la notaria-.

No entrarem a repassar el sistema abreviatu medieval donat que ja els manuals de Paleografia que citem continuament el tracten més o menys exhaustivament. Per exemple tenim el cas de Giulio Battelli, que fa una completa introducció sobre les abreviatures. Diu que per a estudiar-les hi ha dos punts de vista: el pràctic, que pretèn interpretar amb exactitud el seu significat, i el crític, per tal de servir-se com a element per a la datació i localització dels manuscrits. Per aquest segon supòsit cal comparar les diverses formes en que està abreviada una paraula en diversos llocs i en diferents temps. Cal tenir en compte però, que Battelli es centra més aviat en l'anàlisi de l'escriptura en els còdexs i no tant en l'escriptura documentària, les diferències entre les quals són força evidents⁶². El precedent d'aquestes suposicions de Battelli es troba en un dels màxims exponents de l'estudi de les abreviatures a principis de segle. Ens referim al treball de Luigi Schiaparelli (1872-1934) que es constitueix en bàsic per a la nostra tesi ja que es centra en l'anàlisi de les abreviatures medievals⁶³. Apunta un treball anterior de Valerio Probo on ja s'esmenta la qüestió de facilitar la lectura dels manuscrits i la de servir com a element de crítica, tot i que també cal tenir en compte, segons dades que prenem del manual de Schiaparelli, que a l'Edat Mitjana hi hagueren temptatives d'una exposició sistemàtica de les abreviatures, mirant de fer-ne

⁶² Giulio BATTELLI, *Lezioni di Paleografia*, Roma, 1999⁴, p.101-107.

⁶³ Luigi SCHIAPARELLI, *Avviamento allo studio delle abbreviature latine nel medioevo*, Firenze, 1926 (ristampa 1986), p.3-8.

una classificació i establir-ne unes lleis generals. Les abreviatures i el seu estudi s'integraren, amb el temps, dins de la Paleografia, essent dotat de caràcter científic per Ludwig Traube al segle XX. Així s'establí una classificació general de les abreviatures que recull les lletres singulars, les *notae iuris*, els *nomina sacra*, les *notae communes* entre les que hi ha les abreviatures dels documents notariaus, les *notae Romanae o antiquae*, *notae Christianae*, *Notae Mediaevi*, i les abreviatures per suspensió i contracció⁶⁴. Una altra classificació de les abreviatures i que caldrà tenir present és la que presenta Jacques Stiennon: contracció, suspensió, lletres sobrescrites, signes especials i grafismes. A més afegeix una anàlisi de les notes tironianes, la criptografia i els signes auxiliars⁶⁵. Dins d'aquest ràpid i breu estat de la qüestió cal citar també l'obra de Capelli, que inclou una introducció amb la classificació de les abreviatures i que ens interessa perquè és una eina imprescindible per al nostre treball. És un diccionari molt útil per a localitzar paraules abreuiades i signes especials essent doncs un element auxiliar per al desxiframent de les abreviatures⁶⁶. Seguint aquesta línia, i en un àmbit més reduït i sense l'ambició d'aquest diccionari, hem utilitzat també el recull d'abreviatures i de frases formulàries que inclou Josep M. Pons Guri en un dels primers treballs que va fer aquest autor sobre els manuals notariaus⁶⁷.

⁶⁴ *Ibidem*, p.9-29.

⁶⁵ Jacques STIENNON, *Paléographie du Moyen Âge*, Paris, 1973, p.124-134.

⁶⁶ Adriano CAPELLI, *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, Milano, 1990⁶, p.XI-LVI (existeix una nova edició que incorpora un disquet).

⁶⁷ Josep M. PONS GURI, "Característiques paleogràfiques dels llibres notariaus catalans fins el 1351", a *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, vol.I, Barcelona, 1989, p.206-217.

Amb tot aixòensem ja que és evident doncs la importància de l'estudi de les abreviatures, tant que algun autor ha afirmat que qualsevol estudi sobre escriptura llatina no queda complet fins que no tracta el sistema abreviatiu, el qual pot constituïr un important element de crítica⁶⁸. Altres consideren les abreviatures com a signe accessoris de l'escriptura⁶⁹. El que és cert és que l'estudi del sistema abreviatiu ha interessat els paleògrafs des dels mateixos temps en que començava a caminar aquesta disciplina⁷⁰. A nosaltres ara ens interessen les abreviatures en l'àmbit específic dels llibres notariais per diverses raons. L'anàlisi de les abreviatures ens aporta dades sobre l'escriptura i les formes gràfiques, amb l'evolució que pateixen al llarg dels segles XIII i XIV. Però també dades sobre la pràctica notarial, bàsicament sobre la forma de redactar els instruments en els llibres que no és altra cosa que el producte de la seva tasca. Eren considerats béns particulars dels notaris, als quals només hi tenien accés els escriptors i notaris, els oficials de l'escrivania, i per tant ens trobem amb un àmbit escriptori específic, d'escassa difusió a l'exterior. Està clar que moltes d'aquestes abreviatures, especialment tot el relacionat amb les clàusules etceterades, eren desenvolupades a l'hora de redactar *in mundum* el contracte insertat en forma de *notula* en els manuals. L'instrument públic així redactat i entregat als clients de la notaria sí que prenia un altre caràcter, i la seva difusió ja podia ser més àmplia que no pas les imbreviatures dels llibres notariais. L'instrument públic ja no tenia el caràcter d'esborrany i calia que tingués tots els elements per a ser considerat públic i que tingués validesa. Un

⁶⁸ Giorgio CENCETTI, *Lineamenti ...*, *op.cit.*, p. 309-310.

⁶⁹ Bernhard BISCHOFF, *Paléographie...*, *op.cit.*, p.169-186.

⁷⁰ Giorgio CENCETTI, *Lineamenti...*, *op.cit.*, p.311-322. Presenta una síntesi dels treballs i autors que han tractat els sistemes abreviatius, resum al qual ens remetem per tal de no repetir les dades que allí s'aporten.

dels elements era precisament el desenvolupament de les clàusules. La importància de les abreviatures és evident doncs, al que hem d'afegir una qüestió pràctica. La lectura de les paraules abreviades i la seva correcta interpretació ens ajuden també a entendre el context del contracte redactat en el llibre així com ens aporten elements de crítica per analitzar la diplomàtica i el desenvolupament de l'activitat notarial, tal com veurem en el darrer capítol⁷¹.

Si intentem buscar un perquè de les abreviatures ens trobarem amb quelcom d'enigmàtic. S'ha dit que la seva raó era la de guanyar temps i espai⁷². Però s'han apuntat altres motius que no contradiuen per a res aquests altres més pràctics però que sí que ens condueixen la nostra atenció vers aspectes que encara pocs estudiosos plantegen. Hom relaciona l'ús de les abreviatures amb un món culturalment desenvolupat. Les abreviatures van respondre al seu moment a una actitud mimètica per part dels escriptors que copiaven sense saber llegir ni conèixer el significat del que escrivien, però cal tenir en compte també que les abreviatures permeten parlar de domini del sistema gràfic per part de qui en fa ús. I això es fa evident en el moment en que trobem una mateixa paraula abreviada de diverses formes en un mateix text, mostra de que aquell que escriu coneix bé l'alfabet i sap que encara que canviï les lletres el

⁷¹ Antonio FLORIANO CUMBREÑO, *Paleografía...*, Oviedo, 1946, p.104-105. "Los amanuenses de la Antigüedad y los de la Edad Media, recurrieron a diversos procedimientos para reducir la escritura, expresando determinadas palabras, no por la totalidad de sus elementos literales, sino simplemente mediante algunos de ellos. La palabra así reducida se ha denominado 'abreviatura', los procedimientos empleados para los compendios se han llamado 'sistemas de abreviación', y a su interpretación y estudio se consagra una parte de la Paleografía técnica a la cual se ha dado el nombre de Braquigrafía. No creemos necesario expresar la importancia de este estudio. La abreviatura es, en realidad, el escolio más considerable de la transcripción paleográfica, que se hace imposible sin su conocimiento".

⁷² Jacques STIENNON, *Paléographie...*, *op.cit.*, p.125.

significat del text no variarà⁷³. Nosaltres mateixos acabem d'apuntar la possibilitat de que fós el propi caràcter d'esborrany el que marqués l'excessiva utilització de les abreviatures en els llibres notariais, però també podem pensar en les abreviatures notariais com un exponent clar de la maduresa gràfica que ha assolit la societat als segles XIII i XIV. I amb la societat assoleixen també la maduresa els notaris, que fan de l'escriptura la seva eina quotidiana i conviuen amb ella amb una familiaritat tal que els permet precisament jugar amb els signes i amb l'alfabet, amb les lletres i els caràcters gràfics dins del text. I més tenint en compte que allò que escriuen en els manuals, si bé és un primer pas per a la redacció d'un document públic, no trascendeix els límits de l'escrivania, mantenint-se en un àmbit d'ús privat del propi notari i dels seus oficials. Aquesta maduresa no passa només pels aspectes gràfics i estètics de l'escriptura sinó també per una major difusió en cercles que en els segles altmedievals no tenien accés ni a l'escriptura i ni a la cultura escrita.

El que sí és cert és que, a l'endinsar-nos en la lectura i anàlisi dels instruments insertats en aquests llibres ens trobem amb una gran quantitat d'abreviatures. A simple vista, i sempre en el context dels llibres notariais, destaca per damunt de tot la suspensió, aplicada tant a paraules concretes com a les clàusules⁷⁴. La utilització de les abreviatures per suspensió es va convertir en una pràctica habitual entre els notaris a partir del segle XIII, tot i que aquest

⁷³ M. Victoria MÉNDEZ VIAR, *Abreviaturas: ¿Necesidad de una revisión metodológica?*, "SIGNO. Revista de Historia de la Cultura Escrita", 4(1997), p.65-66.

⁷⁴ Josep M. PONS GURI, "Característiques paleogràfiques...", *op.cit.*, p.194-195
Zacarías GARCÍA VILLADA, *Paleografía Española*, Barcelona, 1974, p.53. Afirmar que en el fons només hi ha dues classes d'abreviatures: per suspensió i per contracció, a diferència d'altres paleògrafs que inclouen els signes especials d'abreviació. José BONO HUERTA, 'Initia clausularum', "Rubrica", IV(1990), p.75-76.

ús es mou dins d'un fenomen general que es va desenvolupar amb el renaixement cultural del segle XII i per influència de la creació de les universitats⁷⁵.

Si el tipus d'abreviatura per suspensió és la tònica més corrent en els manuals notariais l'altre element característic, general a l'ús de les abreviatures a l'Edat Mitjana en tots els àmbis, és la poca fixació amb que compta el sistema abreviatiu. És aquesta una dificultat destacable a l'hora de treballar les abreviatures, tal com ens alerta Jacques Stiennon⁷⁶. En una primera consideració sobre el tema de les abreviatures notariais que vam elaborar fa un temps també apuntavem aquest fet⁷⁷. En els manuals trobarem exemples en els que d'una mateixa paraula apareixen variants dins d'un mateix llibre i de la mà d'un mateix notari, qüestió que ens demostra precisament l'absència d'una codificació per a les abreviatures i el seu ús. La utilització d'una o altra forma podria ser un bon criteri per a establir les mans que intervenen en la confecció d'un manual, seguint aquella proposta de Schiaparelli quan es referia a l'anàlisi de les abreviatures com un element de crítica⁷⁸. En el nostre estudi anterior al que ens referim vam definir aquesta qüestió amb la paraula arbitrarietat, la qual

⁷⁵ M. Victoria MÉNDEZ VIAR, *Abreviaturas...*, *op.cit.*, p.64.

⁷⁶ Jacques STIENNON, *Paléographie...*, *op.cit.*, p.19. "Le système d'abréviations est également une cause fréquente de difficultés. Il serait imprudent de croire que le Moyen Age a connu des procédés fixes pour abréger les mots. Non seulement le système peut varier suivant que le manuscrit est de nature juridique, médicalé ou théologique, mais il est aussi tributaire de son époque de transcription ou du caprice du scribe".

⁷⁷ Daniel PIÑOL ALABART, "Las abreviaturas en los manuales notariales: el caso del 'Camp de Tarragona' en el siglo XIII", a *Actas del II Congreso Hispánico de Latín Medieval (León, 11-14 de Noviembre de 1997)*, vol.II, León, 1998, p.757-768.

⁷⁸ Rafel GINEBRA MOLINS, *ACF-1 (1230-1233). El primer volum de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic*, "EDHAP", 13(1995), p.25-28. També aquí s'apunta aquesta possibilitat, en concret, per analitzar l'escriptura i les mans d'un sol manual.

afecta tant als mots convencionals i més extesos com als topònims i antropònims, a les clàusules dels dispositius o a les clàusules jurídiques dels contractes. En tots aquests casos, que analitzem individualment, es manifesta la llibertat dels escriptors i dels notaris, una certa espontaneïtat i, repetim, el fet de no seguir una norma fixa. De tota manera el que els notaris coneixien eren els signes específics, com ara la titlla horitzontal a sobre de les paraules, l'ús correcte del signe que abreviava la desinència *us*, o les terminacions de la veu passiva en *ur*, el signe tironià de *et*, o el signe de la síl.laba *con*. No sabem en virtut de què coneixien aquests principals signes. Tal vegada de la seva pròpia formació, en part fonamentada en l'*Ars Dictandi*, el qual incloïa rudiments sobre les abreviatures.

Una altra qüestió a considerar abans d'entrar en l'anàlisi individualitzat de les abreviatures és la dificultat d'interpretació que hi ha en alguna de les paraules que trobem abreviades. En molts casos és el context el que ens ajuda a una correcta lectura de la paraula en qüestió ja que ens trobem amb abreviatures que tenen diversos significats – *f.* que pot ser, *faticham festo*, *fidelitate*, *firmetis* o *Ferrarius*; *fa.* que pot ser *facio*, *facta* o *faticham*; *fide.* tant pot ser *fidelitate* com *fideiussor*; *re.* pot ser *recognosco*, *renuncio*, o *redemptione*⁷⁹.

Per tal de repassar les abreviatures que trobem en els manuals notariaus del Camp de Tarragona no seguirem les classificacions que apunten els

⁷⁹ Sobre les dificultats de lectura d'abreviatures *cfr.* M. Jesús TORRENS, *La interpretación de las abreviaturas en textos romances medievales: problemas lingüísticos y textuales*, "SIGNO. Revista de Historia de la Cultura Escrita" 2(1995), p.19-27.

estudiosos que hem citat anteriorment. Si ho fessim així pensem que ens trobariem amb la dificultat de que una mateixa paraula la veuriem de diverses maneres, precisament com un exponent d'aquestes múltiples variacions a que ens referim. Creiem que pot ser més clar i entenedor treballar les paraules abreviades segons ens apareixen en els llibres, en el context de l'instrument, tot intentant seguir les parts principals del document. D'aquesta manera ens sorgeixen unes tipologies que responen a aquest supòsit, a part de dedicar una atenció especial a les paraules normals que trobariem en qualsevol altre context escriptori.

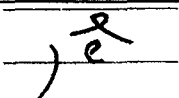
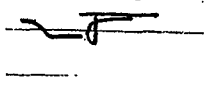
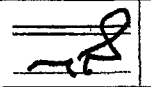

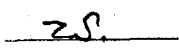
Recollim doncs en apartats les dades principals sobre les abreviatures, incloent a més alguna mostra gràfica de cada exemple. Cal dir que hem fixat nombrosos exemples, alguns dels quals es fan inacabables –per exemple la locució *et cetera* o la clàusula *salva fidelitate Ecclesie Terrachone et cetera*– però no tots els hem inclòs en el següent recull. Si ho fessim així la repetició de mots i grafies seria pesant i no ens conduiria més que a una quantitat innecessària d'exemples. La repetició estaria també caracteritzada per grafies similars, amb poques diferències d'una a l'altra i sempre amb la mateixa composició. Per tal de completar el text incloem uns quadres amb els diversos reculls d'abreviatures i clàusules, als quals ens remeterem continuament.

4.3.1. L'etceteració en els manuals notarials. Les clàusules etceterades.

Una de les qüestions que es fa més present en els instruments notarials redactats en els manuals és l'etceteració. Amb aquest element el notari

insinuava els dispositius dels contractes i les clàusules jurídiques només amb els mots inicials i les acompanyava de la locució *et cetera*. A nivell gràfic la forma més corrent d'escriure aquesta expressió és mitjançant el signe tironià *et* i seguit de la lletra *c* a la que s'hi sobreposa el signe de *er*. Aquest darrer, en algun cas i tal com exposem en el quadre número 15, queda substituït per la línia horitzontal, tan habitual en les abreviatures medievals. D'exemples n'hem fixat molts, però tan sols n'exposem uns casos molt concrets en el quadre següent.

QUADRE 15 :
Locució *et cetera*.

Grafia	Any	Lloc	Referència
	1291	Alcover	AHAT, Alcover 111, f. 26
	1299	Reus	AHCR, Reus 1, f. 7 v.
	1299	Reus	AHCR, Reus 1, f. 18
	1339	Reus	AHCR, Reus 32
	1287	Tarragona	AHAT, Tarragona 2, f. 6 v.

L'etceteració forma part de les clàusules i també en alguna ocasió dels dispositius. La pròpia dinàmica de confecció de l'instrument notarial comportava precisament la utilització de les clàusules etceterades, la majoria de les quals tenien un component jurídic que anava evolucionant a mesura que s'anaven incorporant les idees de la renovació jurídica itàlica. En els dispositius i en les clàusules, les quals apareixen gairebé sempre al final de l'instrument, es

suggereix la frase en qüestió amb les primeres paraules i es finalitza amb la locució *et cetera*. És tal vegada aquesta la principal consideració a tenir en compte, si bé també hem d'apuntar que hom acostuma a combinar l'etceteració amb l'abreviació per suspensió, tot i que també hi torbarem signes especials d'abreviació, el més habitual és la titlla.

En el quadre 16, a la pàgina 368 i següents, incloem els principals dispositius que localitzem en els instruments notariaus, juntament amb alguns exemples de clàusules que es caracteritzen precisament per la presència de l'etceteració i majoritàriament s'abreuen per suspensió. En el quadre hi ha també aquells mots i frases que apareixen en els contractes i que d'alguna manera giren entorn del dispositiu o en complementen les condicions jurídiques, així com un recull de les principals clàusules. Són, en definitiva, aquelles paraules que constitueixen la part essencial dels contractes, i les seves característiques abreviatives fan que mereixin la nostra atenció.

En tots els dispositius hi ha com a element central el verb que defineix la naturalesa jurídica del contracte escriturat, forma verbal que a més es presenta com un element essencial i que no s'eludeix mai. Ara bé, hom acostuma a abreujar aquests verbs generalment amb la combinació de diversos signes abreviatius, amb suspensió i també amb contracció, tot reduint la paraula a les lletres essencials i completant amb la locució *et cetera*. Aquesta substitueix algun element accessori de la part dispositiva – per exemple, en els establiments emfitèutics pot aparèixer per suplir l'expressió *ad censum* o, en el

seu moment, *in emphiteosim*⁸⁰. Els dispositius que tenim recollits en el quadre 16 ens porten en primer lloc aquells que trobem en les èpoques de rebuda i també en els debitoris. Els atorgants d'aquests instruments reconeixen que han rebut una determinada quantitat o reconeixen que deuen uns diners. Per a plasmar això sobre el paper dels manuals notariais els escrivans utilitzen la fórmula dispositiva *confiteor et recognosco vobis* -en les èpoques continua la frase amb el verb *recepisse* i els debitoris amb la forma verbal *debere* o *debemus vobis*, tot depenent de si el subjecte és singular o plural-. En aquesta fórmula s'hi intercala en alguna ocasió l'expressió *in veritate*, generalment abreviant el substantiu tot utilitzant el signe especial d'abreviació de *er*. El verb *confiteor* acostuma a abreviar-se amb la combinació del signe especial de *con* i de l'ús de la suspensió (*ϑfi*), tot i que hi ha vegades en que no s'utilitza cap mena d'abreviació. El verb *recognosco* s'abrevia per suspensió (*re.*). La suspensió apareix en aquest dispositiu a finals del segle XIII amb regularitat.

On també es fa molt evident l'ús de la suspensió és en els dispositius dels establiments emfitèutics, en els que els dos verbs *-damus et stabilimus-* també apareixen repetidament abreviats per suspensió als darrers anys del segle XIII, quedant reduïts a la primera síl.laba de cada un d'ells, o només de la segona forma verbal (*dam₉ et sta.* o *dam. et sta.*). De tota manera presenten una variació que inclou el signe abreviatiu de la partícula *us* sobretot al final del primer verb (*dam₉*), tot i que hi ha ocasions en que apareix en les dues

⁸⁰ En els establiments emfitèutics només es diuen els dos verbs principals seguits gairebé sempre de *etc.* i en molt poques ocasions apareixen les altres paraules a que ens referim. Sobre els establiments vegi's el que diem en el darrer capítol.

formes verbals. En aquest darrer cas el verb *stabilimus* acostuma a presentar a més la titlla a la part superior per tal d'indicar l'absència d'alguna lletra a la part interna de la paraula. D'aquesta manera es converteix no en una suspensió sinó més aviat en una contracció completada per un signe especial.

Dels dispositius etceterats i abreviats cal destacar també els que trobem en els testaments, en els que la suspensió també es fa força evident. Els testadors indiquen que fan el seu testament després d'haver exposat, mitjançant la fórmula *quoniam nullus in carne positus periculum mortis evadere id circo*, la raó última de l'acte de testar. Ho assenyalen mitjançant el verb *facio* seguit del complement directe *meum testamentum*. Aquests mots s'abrevien mitjançant sigles, almenys en l'exemple que tenim recollit, igual que en la frase que acaba de completar el dispositiu de les darrers voluntants i a través de la qual els testadors elegeixen els seus marmessors: *eligo manumissores meos*. Són abreviatures que porten la suspensió al darrer extrem, reduïnt les diverses paraules a només la lletra inicial, a veritables sigles.

Els dispositius es complementen amb unes paraules i també amb unes frases que són, les primeres, els complements directes del verb dispositiu, i les segones són expressions que perfilen les condicions del contracte. En primer lloc, i a tall d'exemple, les paraules *exovario* i *emphiteota* que acostumen a trobar-se abreviades per suspensió (*exo.* i *emphi.*). En la paraula *perpetuo*, a través de la qual els atorgants dels establiments emfitèutics indiquen la concessió perpètua d'un immoble, trobem l'ús de la lletra sobresposada (*pp^o*); en el cas que en aquests contractes hi hagués un plaç

determinat es diu, per exemple, *ad duos annos continuos*, abreviant aquesta darrera paraula. Paraules com *augmentum* que trobem en l'escreix, o també *bonis communis/ bona communia*, o *bona patrinialia et matrinialia* i també *bona sedentia* usen la suspensió fins a l'extrem de reduir aquests mots a simples sigles, seguides això sí d'un punt.

A banda d'aquestes paraules que giren entorn de la *dispositio* cal considerar també aquelles frases més completes que també s'hi relacionen. Ens fixem en primer lloc en els establiments emfitèutics, on trobem prescripcions que resulten estretament lligades a la pròpia natura jurídica del document, sobretot frases que utilitza el senyor per a indicar a l'emfiteuta quins són els béns que s'inclouen en la donació –*cum ingressibus et egressibus, etc., et arboribus etc.*–, frases que es repeteixen i que formen part d'un formulari establert i que trobem pràcticament invariable en la majoria de llibres que hem treballat. Precisament és la repetició i el seu caràcter de clàusules d'estil el que fan que es completin amb l'etceteració. Aquestes fórmules a més apareixen abreviades per suspensió, arribant a l'extrem de reduir la paraula *egressibus* a només les dues primeres lletres. També remarcar que, en aquells instruments atorgats per una dona, es fa referència a que ella actua amb el consell o deliberació del seu marit –*cum consilio et voluntate*– fórmula en la que també fan acte de presència els signes especials –*con*–, la suspensió –*voluntate* abreviada només amb *vo.*– i finalitzant amb la locució *et cetera*. (Quadre 16). També destaca la frase amb la que es fixen els terminis de pagament en debitoris o establiments emfitèutics –*in primo venturo festo*–, arribant a un ús

extremat de la suspensió que redueix cada una de les paraules d'aquesta fórmula a simples sigles.

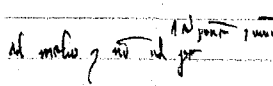
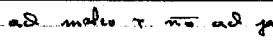
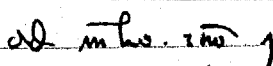
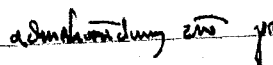
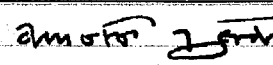

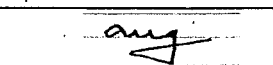
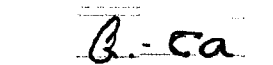
El grau més elevat d'ús de l'etceteració arriba sobretot en les clàusules jurídiques del final dels instruments. Aquelles clàusules que acaben de completar les condicions abans establertes i que, tractant-se també de repeticions i fórmules d'estil en molts casos, es redueixen només a l'essencial. Igualment aquí parlem d'abreviatures per suspensió com el tipus fonamental i que en alguna arriba a l'extrem de reduir clàusules senceres a simples sigles. La suspensió s'indica generalment mitjançant el punt encara que també en alguna ocasió hi ha la titlla a la part superior de la paraula en qüestió.

Els exemples que presentem en el quadre 16 són prou clarificadors, tot i que destaquen per damunt de tot les clàusules reservatives que deixen salvada la fidelitat de l'arquebisbe i de l'Església de Tarragona. Les diverses variacions que presenta aquesta fórmula giren sempre entorn de la suspensió, arribant a l'extrem de la sigla sobretot quan es deixen reservats els drets propis —*salvo iure, dominio, laudemio et faticham etc.*-. L'apartat de les clàusules no el volem tancar sense esmentar, ni que sigui de passada, la qüestió de les renunciacions. Aquestes, si bé són una mostra de la introducció del *ius commune* i que van apareixent de forma evolutiva en els diversos contractes, les trobem abreviades en els instruments redactats en els manuals notariaus. Això fa que no puguem determinar a quines clàusules renunciatives es volen referir els notaris. Aquests inclouen el verb *renuncio etc.*, sense especificar res més, i ho fan abreviant la

paraula per suspensió (*re.*, *ren.* o *renun.*) ja sigui mitjançant un punt al final o en alguna ocasió incloent la titlla a la part superior.

Dins de les clàusules també cal tenir compte les clàusules d'evicció, en la que el verb principal és *obligo* seguit generalment de *etc.* El verb acostuma a aparèixer abreviat per suspensió *-obli.-* tot i que en un exemple en que apareix conjugat en plural s'hi inclou el signe especial de *us -obligam9-*. En poques ocasions trobem altres elements constitutius de la clàusula *-obligo res etc.* , o *pro eviccione obligo-* En aquest segon exemple la paraula *eviccione* també s'abreuja per suspensió.

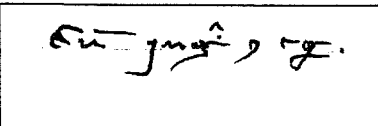
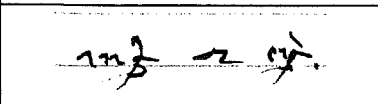
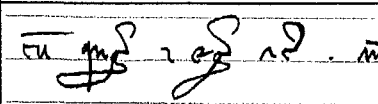
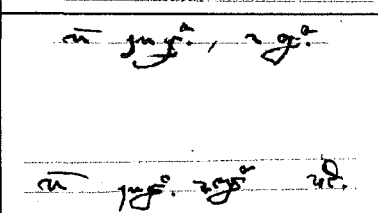
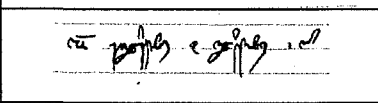
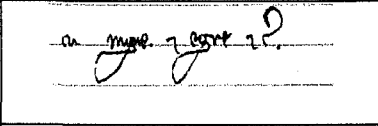
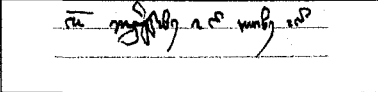
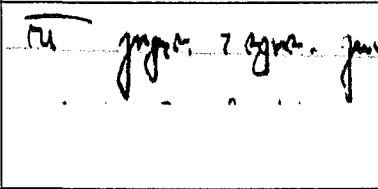
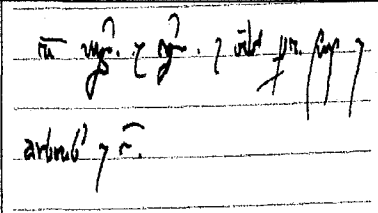
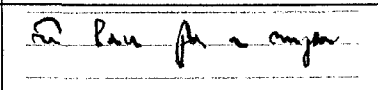
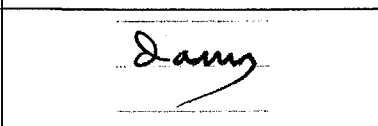
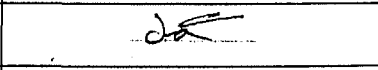
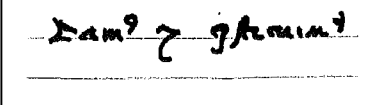
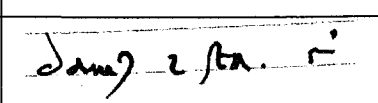
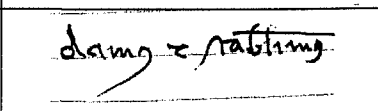
QUADRE 16:
Clàusules i dispositius.

Paraula	Any	Referència	Grafia	abreviatura ⁸¹
AD MELIORANDUM ET AD PANEM ET VINUM NON AD PEIORANDUM	1306	AHCR, Reus 2, f. 95		ad panem et vinum apareixen sobreposats
	1320	AHCR, Reus 9, f. 53		-
	1333	AHCR, Reus 18		-
	1331	AHCR, Reus 15		-
AMOREM ET GRATIAM	1298	AHCR, Reus 1, f. 10		amore+titlla+et +gram+titlla
ASSIGNO	1298	AHCR, Reus 1, f. 14 v.		assgn+titlla
AUGMENTUM	1298	AHCR, Reus 1, f. 6 v.		aug
BONA COMMUNIA	1299	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		b.ca

⁸¹ En aquesta columna hem inclòs els elements que formen la paraula abreviada, dades que són útils per a la nostra recerca ja que ens ajuden a entendre la formació de moltes de les abreviatures en qüestió.

BONA SEDENTIA	1299	AHCR, Reus 1, f. 14		.b. s.
BONIS	1299	AHCR, Reus 1, f. 8 v.		bois+titlla
BONIS COMMUNIS	1299	AHCR, Reus 1, f. 15 v.		b.c.
CONFITEMUR RECEPISSE	1278	AHAT, Alcover 4, f. 40		confitem+signe de ur sobreposat re.
CONFITEOR	1281	AHAT, Alcover 107, f. 20		signe de con+fiteor
	1299	AHCR, Reus 1, f. 7 v.		signe de con+fi
CONFITEOR ET IN VERITATE RECOGNOSCO	1301	AHCR, Reus 4, f. 3		signe de con+fi et in v+signe der er. Re.
	1291	AHAT, Alcover 111, f. 8		confiteor et in v+signe de er +itate recognosco
	1299	AHCR, Reus 3, f. 34		signe de con+fi et invi+ signe de er sobreposat re.
CONFITEOR ET IN VERITATE RECOGNOSCHO	1297	AHAT, La Selva 3		confiteor et in v+signe de er+itate recognoscho vobis
CONFITEOR ET RECOGNOSCO	1299	AHCR, Reus 1, f. 15 v.		signe de con+fi et re-.
CONFITEOR RECEPISSE	1349	AHAT, Alcover 141, f. 160		signe de con. Et confiteor recepisse pro intrata ⁸² .
CONSILIO	1299	AHCR, Reus 1, f. 7		signe de con+silio
CONSILIO AMICORUM MEORUM	1228	AHAT, Alcover 1, f. 18		cosilio+titlla amico+signe de orum nro+signe de rum
CONSILIO ET VOLUNTATE	1245	AHAT, Alcover 2, f. 29 v.		cosi+titlla+punt et vo
	1299	AHAT, Alcover 3, f. 27 v.		cosilio+titlla et volutate+titlla
CONTINUOS	1261	AHAT, Tarragona 1, f.1		signe de con+ti.

⁸² Clàusula del pagament de l'entrada en els establiments. Apareix amb aquest format al llarg de tot el llibre que citeu com a referència.

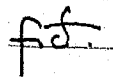
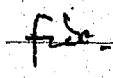
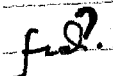

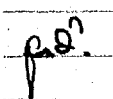

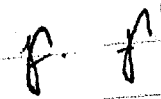
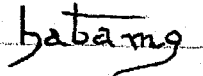

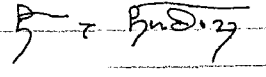
CUM INGRESSIBUS ET EGRESSIBUS	1306	AHCR, Reus 2, f. 67 v.		cum ing+ressib+us et eg+ressib+us et affro.+titlla
	1310	AHCR, Reus 5, f. 6		ing' et eg'
	1315	AHAT, Alcover 119		Cum+re et eg+re (etc.)
	1330	AHCR, Reus 12, f. 10 v.		cum ing+re et eg+re (etc.)
	1335	AHAT, Alcover 135, f. 1		ing+erssib9 et eg+erssib9 etc
	1335	AHAT, Alcover 135, f. 141 v.		ingre. Et egre. Etc
CUM INGRESSIBUS ETC IURIBUS ETC	1323	AHAT, La Selva 20, f. 16		ing+er+ssib9 et c iurib9 etc
CUM INGRESSIBUS ET EGRESSIBUS ET IURIBUS	1333	AHCR, Reus 18		cum ingre. Et egre. Iurib+signe de us (màl) cum ing+re et eg+re etc. (mà 2)
CUM INGRESSIBUS ET EGRESSIBUS ET OMNIBUS PERTINENCIIS SUIS ET ARBORIBUS ETC.	1261	AHAT, Tarragona 1, f. 1		ing+re et eg+re et oib+titlla p(partida)ti suis et arborib +signe de us etc.
CUM LAUDIMIO FATICA ET EMPARA	1349	AHAT, Alcover 141, f. 60		cu+titlla lau fa et empa
DAMUS	1319	AHAT, Valls 13 a., f. 1		dam+us
	1299	AHCR, Reus 1, f. 17		da
DAMUS ET CONSTITUIMUS	1245	AHAT, Alcover 2, f. 1 v.		dam+us (sobreposat) et signe de con+stitum+us
DAMUS ET STABILIMUS	1261	AHAT, Tarragona 1, f. 1		dam+us et sta.
	1278	AHAT, Alcover 4		dam+us et stabilim+us

	1284	AHAT, La Selva 1		dam+us et stabilim+us
	1293	AHAT, La Selva 2		dam+us et stabilim+us
	1298	AHAT, Alcover 111, f. 5 v.		dam+us et stabilim+us
	1299	AHCR, Reus 3, f. 32		Dam +us(molt cursiu) et sta.
	1299	AHAT, La Selva 4		dam+us et stabilim+us
	1299	AHCR, Reus 1, f. 8		dam+us et sta.
	1301	AHCR, Reus 4, f. 24 v.		dam+us et stabilius
	1306	AHCR, Reus 2, f. 68		dam+us et sta
	1310	AHCR, Reus 5, f. 32 v.		dam+us et sta
	1329	AHAT, Valls 24 b, f. 10 v.		dam+us et stabilim+us
	1349	AHAT, Alcover 141, f. 99 v.		dam+us et sta
DE BONIS COMMUNIBUS	1299	AHCR, Reus 3, f. 17		d b. coib+us+titlla
DEBEMUS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 17 v.		db+titlla+us
	1299	AHCR, Reus 3, f. 13		De. (habemus et habere debemus)
	1301	AHCR, Reus 4, f. 2		debe+titlla +us
DEBEO	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		debo+titlla
DE VENDENDUM ET PIGNORANDUM	1282	AHAT, Valls 2, f.5		d+titlla ven. et pignor.
DONO	1299	AHCR, Reus 1, f. 15		do

DONO ET STABILIO	1278	AHAT, Alcover 4, f. 30 v.	<i>Dono q sta.</i>	do et stabilio+titlla
	1287	AHAT, Tarragona 2	<i>doz patlla</i>	dono et sta.
	1299	AHCR, Reus 3, f. 38 v.	<i>Do q sta</i>	do et sta
	1316	AHAT, Valls 12 b, f. 35	<i>Dono q patlla</i>	dono et stablio+titlla
ELIGO MANUMISSORES MEOS	1245	AHAT, Alcover 2, f. 53	<i>eli. ma. m.</i> <i>eli. ma. m.</i>	eli.+titlla ma. Mos+titlla (apareix en els testaments, quan elegeix els marmessors)
EMPARA MEI ETC	1321	AHCR, Reus 10, f. 39	<i>empara q.</i>	empara (p partida) A la clàusula Salvo censu, dominio, iure, laudimio, fatica et empara...
ET FIRMET IUS ETC	1318	AHCR, Reus 8,	<i>Et f. ius</i>	et f+i ius
	1330	AHCR, Reus 12, f. 10 v.	<i>Et f. ius etc</i>	et f+i ius etc
ET PIGNORANDUM	1282	AHAT, Valls 2, f. 1 v.	<i>Et pignora</i>	et pignor+titlla
ET PRETER HUNC	1313	AHCR, Reus 6	<i>Et p. b. m.</i>	-
ET SI COMUNI ETC	1291	AHAT, Alcover 111, f. 11 v.	<i>Et si c. etc</i>	et si c. etc
ET SI COMUNI PRECIO ETC	1279	AHAT, Alcover 5, f. 17	<i>Et si coi+precio</i>	et si coi+titlla p+re+cio etc
ET SI PLUS VALET	1331	AHCR, Reus 15	<i>Et si pl9 val9</i>	et si pl9 val+et
ET SI PRO COMMUNI ETC	1278	AHAT, Alcover 4, f. 40	<i>Et si pro etc</i>	et si pro (p amb cargol) coi+titlla etc
ET SI QUIS OBLIGO RES	1268	AHAT, Alcover 3, f. 29	<i>Et si quis obli res</i>	et si quis obli res
ET SI VENDERE	1313	AHCR, Reus 6	<i>Et si vende</i>	et si vede+signe de er ⁸³

⁸³ Clàusula que introdueix el dret de fadiga en els establiments. *Et si vendere, faticham decem dierum.*

ET TENERE ET POSSIDERE	1268	AHAT, Alcover 3, f. 54		et tene+er et posside+er
EX CERTA SCIENTIA	1323	AHAT, La Selva 20		ex cta+er scia+titlla
	1339	AHCR, Reus 32		ex cta+er scia+titlla
FACIAS TUAS VOLUNTATES	1298	AHCR, Reus 1, f. 15 v.		fa. Tuas vol+titlla
FACIO	1299	AHCR, Reus 3, f. 22 v.		fa.
	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		facio+titlla
FACIO CONFIRMO ET ORDINO	1301	AHCR, Reus 4, f. 12 v.		facio confi. et ordi
FACIO MEUM TESTAMENTUM	1245	AHAT, Alcover 2, f. 47		fa.m.t.
FATICAM	1287	AHAT, Tarragona 2, f.4		fatica+titlla
	1299	AHCR, Reus 3, f. 50		fa.
	1349	AHCR, Reus 30		fa.
	1345	AHAT, Alcover 139, f. 26 v.		Fa
	1330	AHCR, Reus 12, f. 9 v.		fa.
	1245	AHAT, Alcover 2, f. 1 v.		.fati. Al mateix llibre apareix sencer. Fatiga
	1344	AHCR, Reus 27		fa.
	1332	AHCR, Reus 18		f.
	1268	AHAT, Alcover 3, f. 17		fa.

	1338	AHCR, Reus 21		fa.
FESTO	1298	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		F
	1301	AHCR, Reus 4, f. 4 v.		F
	1343	AHCR, Reus 25		f.
FIDEIUSSOR	1228	AHAT, Alcover 1, f. 10 v.		fid+titlla.
	1299	AHAT, La Selva 4		fide.
	1282	AHAT, Valls 2, f. 7		fide.+us
	1293	AHAT, La Selva 2		fide.
	1282	AHAT, Valls 2, f. 7 v.		fide.+us
FIRMAVIT	1279	AHAT, Alcover 5, f. 24		fir. (<i>firmavit uxor eius</i>) ⁸⁴
FIRMETIS	1310	AHCR, Reus 5, f. 98		fir. (<i>directum etc.</i>) ⁸⁵
	1332	AHCR, Reus 18		f.
HABEAMUS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		habam+us+titlla
HABEO	1287	AHAT, Tarragona 2		ho+titlla
HABET ET HABENDORUM	1299	AHCR, Reus 3, f. 23 v.		h+titlla et hantor+titlla+or um

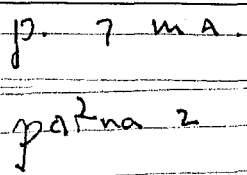

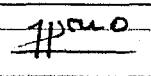

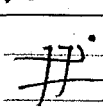
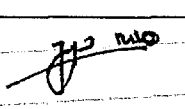

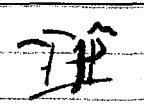
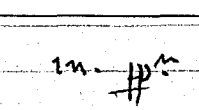
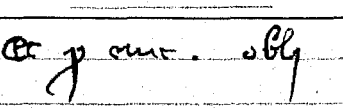
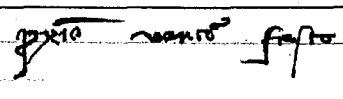
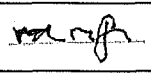
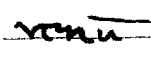
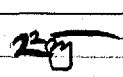
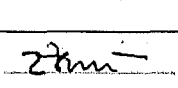
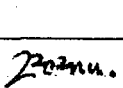
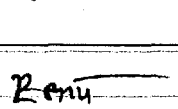
⁸⁴ Després del nom dels testimonis es diu que ha firmat la muller de l'atorgant.

⁸⁵ És una clàusula que apareix repetidament als establiments emfitèutics, immediatament després de la clàusula *cum ingressibus etc.*

HABUISSE	1298	AHCR, Reus 1, f. 15		huisse+titlla
HABUISSE ET RECEPISSE	1298	AHCR, Reus 1, f. 10		hui+titlla et re
HEMPHITEOSI	1299	AHCR, Reus 3, f. 65		hephi+titlla
HERES UNIVERSALIS	1299	AHCR, Reus 3, f. 23		h.u.
IN FESTO	1287	AHAT, Tarragona, 2, f. 4 v.		i+titlla. F.
IN FESTO NATALIS DOMINI	1333	AHCR, Reus 18		in F. N. dni+titlla
IN FESTO PASCHI	1299	AHCR, Reus 3, f. 30 v.		i+titlla f paschi+titlla
IN FESTO SANCTI MICHAELIS	1313	AHCR, Reus 6		in f sti. Michlis+titlles
IN FESTO SANCTI PETRI ET FELICIS	1342	AHCR, Reus 23		In f.s.P' et Felicis
IN FESTO SANCTORUM PETRI ET FELICIS	1318	AHCR, Reus 8		In f. Storum+titlla P' et Felic+titlla
	1297	AHAT, La Selva 3		In festo Storum P' et Felicis
IN PRIMO VENTURO FESTO	1281	AHAT, Alcover 107, f. 2		in p'mo vento+ur festo
	1299	AHCR, Reus 3, f. 7 v.		p'.v.f. Sti.+titlla Vincecii+titlla
	1299	AHCR, Reus 3, f. 3		in p' v. F.
	1299	AHCR, Reus 3, f. 18 v.		i+titlla p' v.f.carni p'vis
	1319	AHCR, Reus 9, f. 4 v.		i+titlla p. v. F. Pasce
	1331	AHCR, Reus 15		in p' v.f.
IN PURA COMANDA	1330	AHCR, Reus 12, f. 12 v.		In pa+ur comada+titlla

INPIGNORANDU M	1299	AHCR, Reus 3, f. 35	<i>Impig</i>	Inpig.
INTRATA	1245	AHAT, Alcover 2, f. 1 v.	<i>Intra.</i>	Intra.
	1291	AHAT, Alcover 111, f. 31	<i>Intta.</i>	Intta+er
IN VERITATE	1298	AHCR, Reus 1, f. 4	<i>Invi</i>	Invi+er
IURE, DOMINIO, LAUDEMIO ET FATICHA	1299	AHCR, Reus 3, f. 18 v.	<i>Iu. d. lau. et fa.</i>	Iu.d.lau.et fa.
	1299	AHCR, Reus 3, f. 4 v.	<i>I. d. P. et fa.</i>	i.d.l.et fa.
LAUDEMIO	1306	AHCR, Reus 2, f. 54	<i>Laudio</i>	laudio+titlla
LAUDEMIO DOMINIO ET FATICHA	1299	AHCR, Reus 3, f. 3 v.	<i>Lau d. et faticha</i>	lau d. Et faticha.
LAUDEMIO ET FATICHAM	1307	AHAT, Alcover 116.2	<i>Lau. et fa.</i>	lau.et fa.
LAUDEMIMUM	1345	AHAT, Alcover 139, f. 26 v.	<i>lau</i>	lau
MEDIA DIE ET MEDIA NOCTE	1302	AHCR, Reus 4, f. 20	<i>me. die et me. noc.</i>	me.die et me. Noc. ⁸⁶
OBLIGAMUS ETC	1282	AHAT, Alcover 107, f. 14	<i>obligamus etc</i>	obligam+us etc.
OBLIGO ETC	1339	AHCR, Reus 32	<i>obli.</i>	obli.
	1261	AHAT, Tarragona 1, f. 2	<i>obli.</i>	obli.
	1327	AHAT, Alcover 128, f. 4 v.	<i>obli etc</i>	obli.etc
	1329	AHAT, Valls 24 a, f. 8	<i>obli etc</i>	obli. Etc.
	1291	AHAT, Alcover 111, f. 11 v.	<i>obli.</i>	obli.
OBLIGO RES	1268	AHAT, Alcover 3, f. 16 v.	<i>obli. res.</i>	obli.res

⁸⁶ Està en una sèrie d'establiments en els que s'estableixen diferents parcel·les de terra, i tal vegada té a veure amb alguna partida del terme on s'ubiquen.

PATRINALIA ET MATRINALIA	1299	AHCR, Reus 4, f. 1		pt' et mat'
PERPETUO	1282	AHAT, Alcover 107, f. 11 v.		pp°
	1284	AHAT, La Selva 1		pptuo (p partida)
	1291	AHAT, Alcover 111, f. 5 v.		pp°
	1298	AHCR, Reus 1, f. 17 v.		pp°
	1299	AHAT, La Selva 4		pp°
	1306	AHCR, Reus 2, f. 119 v.		pptuo (p partida)
	1330	AHAT, Alcover 130, f. 24 v.		pp°
PERPETUUM	1245	AHAT, Alcover 2, f. 1 v.		(in) pp+m
	1278	AHAT, Alcover 4, f. 25 v.		(in)pp+m
PRO EVICCIÓNE OBLIGO	1335	AHAT, Alcover 135, f. 141 v.		(et)Pro evic. Obli
PROXIMO VENTURO FESTO	1282	AHAT, Valls 2		Proxio+titlla ventu+titlla festo
RATIFICAMUS	1299	AHCR, Reus 3, f. 14		
RENUNCIO	1261	AHAT, Tarragona 1, f. 1		renu+titlla
	1268	AHAT, Alcover 3, f. 53 v.		ren+titlla
	1282	AHAT, Alcover 107, f. 2 v.		renu+titlla
	1291	AHAT, Alcover 111, f. 11 v.		renu.
	1297	AHAT, La Selva 3		renu+titlla

	1335	AHAT, Alcover 135, f. 1	<i>re.</i>	re.
	1344	AHCR, Reus 27	<i>renu.</i>	renu+titlla
	1349	AHAT, La Selva 39, f. 3	<i>renu</i>	Renu+ titlla
SALVA FIDELITATE ETC	1282	AHAT, Valls 2, f. 3 v.	<i>salva fi. 22</i>	Salva fi. Etc.
	1314	AHCR, Reus 7	<i>salva. fi. 25</i>	Salva. Fi. Etc.
	1318	AHCR, Reus 8	<i>salva fi</i>	Salva fi
	1323	AHAT, La Selva 20, f. 16	<i>salva fide etc</i>	Salva fide etc.
	1323	AHCR, Reus 11	<i>salva fid</i>	Salva fid+titlla etc.
	1327	AHAT, Alcover 128, f. 26	<i>salva fi</i>	Salva fi
	1339	AHCR, Reus 32	<i>salva fide</i>	Salva fide
	1344	AHCR, Reus 27	<i>salva fid</i>	Salva fid.
	1349	AHAT, La Selva 39, f. 2 v.	<i>salva fidelitate</i>	Salva fidelitat+titlla etc.
	1349	AHAT, Alcover 141, f. 139 v.	<i>salva fid</i>	Salva fid. Etc.
	1349	AHCR, Reus 30	<i>salva f</i>	Salva f
SALVA FIDELITATE DOMINI ARCHIEPISCOPI ETC.	1278	AHAT, Alcover 4, f. 67	<i>salva. fid. domini etc.</i>	Salva fid+titlla dni+titlla ar. Etc.
SALVA FIDELITATE ECCLESIE TERRACHONE	1330	AHCR, Reus 12, f. 9 v.	<i>salva fi. e. tracone</i>	Salva fi e tracone+titlla
	1330	AHCR, Reus 12, f. 22	<i>salva fi. e. 2</i>	Salva fi. E. T+er+ra
	1330	AHCR, Reus 13	<i>salva p. e. 2</i>	salva f. e.t+er.ra

	1332	AHCR, Reus 18	<i>Salva fi. e. t. er</i>	salva fi. E T+er ra
	1338	AHCR, Reus 21	<i>Salva f. e. t. er.</i>	Salva f. e. t. +er
SALVO CENSU IURE DOMINIO LAUDEMIVM FATICHAM ET EMPARA	1330	AHCR, Reus 12, f. 22	<i>salvo cesu iur dno lau fa. 2. emp</i>	salvo cesu+titlla iur+titlla dmo+titlla lau. Fa. Et empa
SALVO CENSUM IURE DOMINIUM LAUDEMIVM ET FATICA	1299	AHCR, Reus 3, f. 51 v.	<i>salvo cesu. q. d. l. refa</i>	salvo cesu+titlla i.d.l. Et faticha.
SALVO DICTO CENSU ET IURE FATICHAM EMPARA, LAUDEMIVM, DOMINIUM NOSTRUM ET NOSTRORUM	1345	AHAT, Alcover 139, f. 55 v.	<i>salvo dco cesu y iur fa em lau do. nru y nru</i>	salvo dco censu et iur+titlla fa em lau do. Nru+titlla et nru+ titlla
SALVO DICTO CENSU CUM LAUDEMIVM FATICA ET EMPARA	1344	AHCR, Reus 27	<i>salvo dco cesu cu lau / em /</i>	salvo dco+titlla censu cum lau fa et em
SALVO DOMINIO LAUDEMIO, FATICA DOMINI CAMERARIIS	1301	AHCR, Reus 4, f. 2 v.	<i>salvo d. l. faticha dni+titlla camariis</i>	salvo d. L. Fatica Dni+titlla camariis
SALVO IURE CENSU DOMINIO FATICHAM ET LAUDEMIO	1310	AHCR, Reus 5, f. 50 v.	<i>salvo iur cesu do. fa. et laudo</i>	salvo iur cesu do. Fa et laudo (hi ha titlla)
SALVO IURE CENSUM DOMINIUM FATICHAM ET LAUDEMIVM	1308	AHCR, Reus 2, f. 26	<i>salvo iur. cen. do. fa. et lau. etc.</i>	salv iur.+titlla cen. Do. Fa. Et lau. Etc
SALVO ME DICTO CENSU NOSTRO ET IURE FATICA EMPARA LAUDEMIO DOMINIO NOSTRI ET NOSTRORUM	1346	AHAT, Alcover 139, f. 108	<i>salvo me dicto+titlla censu nro +titlla et iur+titlla fa em lau do nri+titlla et nro+orum+titlla</i>	salvo me dicto+titlla censu nro +titlla et iur+titlla fa em lau do nri+titlla et nro+orum+titlla
SALVO OMNI IURE ETC.	1285	AHAT, Alcover 109, f. 22	<i>salvo omni iure etc.</i>	salvo omi+titlla iure+titlla etc.
SEDENTIA	1298	AHCR, Reus 1, f. 9	<i>se.</i>	se.

4.3.2. Tipus d'abreviatures.

Dins del recorregut per les abreviatures en els manuals notarials dediquem un apartat a veure aquelles altres paraules que presenten característiques braquigràfiques prou considerables com per a tenir-les en compte. Les dividim en dos grups. Per un costat aquells mots més corrents en els protocols notarials que hem treballat, i per una altra banda les abreviatures d'antropònims.

A. Paraules abreviades.

En primer lloc ens referim a aquelles paraules més habituals i que s'inserten de ple en els sistemes generals d'abreviació. La característica principal és l'ús de la suspensió, indicant-se amb un punt, tot i que també és normal la utilització de la titlla a la part superior dels vocables. Així hi trobem paraules abreviades per contracció i amb lletres sobreposades, així com abreviatures mixtes, que combinen diverses modalitats. Alguna d'aquestes paraules, per exemple la forma verbal *est* provè de les anomenades *notae iuris*, que omplien els textos jurídics més antics⁸⁷. Tot i que no es van constituir en un sistema particular d'abreviació hom escrivia de forma abreviada aquelles paraules més familiars que s'anaven repetint continuament en els textos,

⁸⁷ La forma verbal *est* s'abrevia generalment amb una *e* completada amb una titlla a la part superior. La trobem d'aquesta forma a Reus a finals del segle XIII i primers decennis del segle XIV.

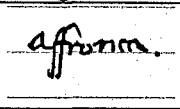
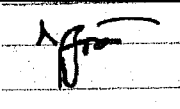
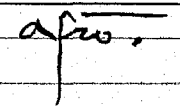
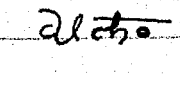
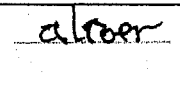
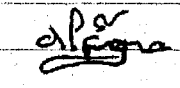
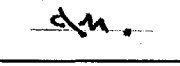
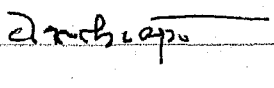
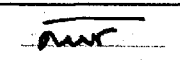
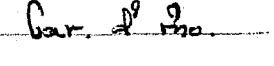
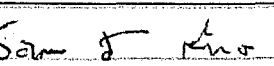
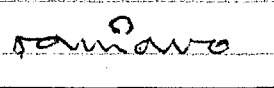
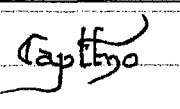
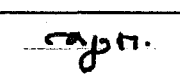
estalviant així temps i espai⁸⁸. Sembla ser que aquestes abreviatures es van veure influenciades en gran manera, almenys així ho afirma Cencetti, per les notes tironianes, substituïnt desinències i preposicions per lletres, incloent lletres sobreposades o signes especials. El seu ús, malgrat estar prohibides en temps de Justinià, als anys 530 i 533, es troba als segles VI i VII aplicat a les paraules més comuns i més endavant formà part del bagatge gràfic dels escriptors medievals⁸⁹. Totes aquestes modalitats les observem en les paraules més generals dels manuals notariaus.

En alguna de les paraules abreviades per suspensió s'arriba a l'extrem de suprimir tota la paraula excepte la lletra inicial, convertint-se així en una sigla, com en els casos de *habitor* o *Testes*, tot i que la primera només és una excepció que trobem l'any 1301 a Reus ja que el més corrent en aquesta paraula és la contracció. Un cas apart el constitueix l'adjectiu *omnibus*, que l'any 1298 el trobem abreviat només amb una *o* que es troba situada entre dos punts. De tota manera la suspensió es manifesta ja ben aviat –l'any 1228 a Alcover trobem el topònim *Alcoerio* abreviat com a *Alcoer-* i s'aplica en paraules com *autem*, *barchinonenses*, *curator*, *denarios*, *executores*, *frumenti*, *item*, *legalis*, *manumissores*, *mobilis*... També trobem paraules abreviades per contracció, indicada sempre per la títla superior, i més rarament l'abreviació

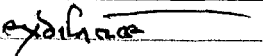

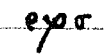

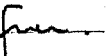
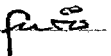

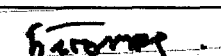
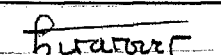

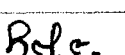
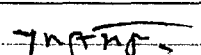
⁸⁸ Luigi SCHIAPARELLI, *Le 'notae iuris' e il sistema delle abbreviature medievali*, "Archivio storico italiano" (Roma), LXXIII(1915), p.275. Giorgio CENCETTI, *Lineamenti...*, *op.cit.*, p.340-349. Giulio BATTELLI, *Lezioni di Paleografia...*, *op.cit.*, p.102-106. Els dos exemples són interessants per les dades que aporten sobre les *notae iuris*, tot i que l'estudi de Cencetti és més complet i amb més aprofundit. Ambdós inclouen els sistemes de formació d'aquestes abreviatures, citant les sigles i la suspensió, signes taquigràfics, lletres sobreposades amb funció abreviativa, etc. Utilitzem aquestes pàgines com a guia per al nostre recull i anàlisi de les abreviatures que presentem.

per lletres sobreposades *-publico, vero* -. Signes especials que s'utilitzen són presents en les conjuncions *vel* i *et*, indicada aquesta darrera mitjançant el signe tironià que perdura al llarg de tota l'Edat Mitjana.

QUADRE 17:
Paraules abreviades.

Paraula	any	Ref.	grafia	Formació
AFFRONTAT	1297	AHAT, La Selva 3		Afffronta.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 12		Affr+titlla superior
	1345	AHAT, Alcover 139, f. 26 v.		Afro+titlla superior+punt
ALCHOERIO	1281	AHAT, Alcover 107, f. 19		Alcho+titlla
ALCOERIO	1228	AHAT, Alcover 1, f. 17 v.		Alcoer
ALFURGIA	1301	AHCR, Reus 4, f. 5 v.		alf+signe+gia
ANUATIM	1314	AHCR, Reus 7		An+punt
ARCHIEPISCOPI	1291	AHAT, Alcover 107, f. 26 v.		archiepi+titlla superior
AUTEM	1298	AHCR, Reus 1		aut+titlla
BARCHINONENSES DE TERNO	1282	AHAT, Valls 2, f. 2		barc. D+signe t+signe de er+ no.
	1299	AHCR, Reus 3, f. 43		bar d t+signe de er+ no
CAMERARIO	1299	AHCR, Reus 3, f. 61 v.		cam+er +ario
CAPELLANO	1299	AHCR, Reus 1, f. 4		cap+titlla+llno
CAPTIVO	1299	AHCR, Reus 1, f. 11		Capti.

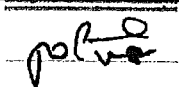

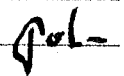

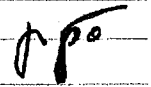
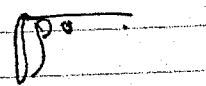
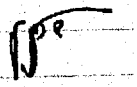
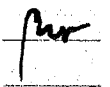
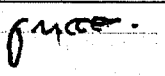
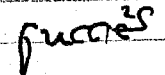
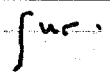
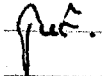

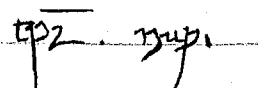
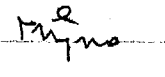
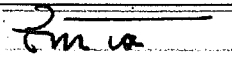
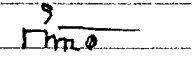

CASTRO VETERI	1299	AHCR, Reus 1, f. 5 v.		cast° vet+signe de er+i
CONFESSUS	1299	AHCR, Reus 1, f. 14		signe de con+fess+signe de us
CONSOCIIS	1299	AHCR, Reus 1, f. 13 v.		signe de con+sociis
CURATOR	1281	AHAT, Alcover 107, f. 19		cator+signe sobreposat
	1299	AHCR, Reus 3, f. 6		cator+signe sobreposat
	1299	AHAT, La Selva 4		(tutorem) et cura.
	1313	AHAT, Valls 11, f. 6		cator+signe sobreposat
DENARIOS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		d+titlla
	1281	AHAT, Alcover 107, f. 18 v.		d+titlla
	1287	AHAT, Tarragona 2		d+titlla (barchinoneses de terno)
	1297	AHAT, La Selva 3		d+signe de er.
DOMINACIONE	1299	AHCR, Reus 1, f. 8		dnacoe+titlla
DOMORUM	1299	AHCR, Reus 1, f. 8 v.		dom+signe de orum
DONATIONE	1299	AHCR, Reus 3, f. 61 v.		donatoe+titlla
DONATRIX	1299	AHCR, Reus 1, f. 13 v.		dnt+i(sobreposada)
ECCLESIA	1282	AHAT, Alcover 107, f. 2, i f. 30		ecclia+titlla
EMPHITEOTA	1301	AHCR, Reus 4, f. 20.		Ephi+titlla
EMPTORE	1299	AHCR, Reus 3, f. 36		eptore+titlla

EST	1299	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		e+titlla
	1332	AHCR, Reus 18		e+titlla
EX DILACIONE	1297	AHAT, La Selva 3		ex dilacioe+titlla
EXIGERE	1299	AHCR, Reus 3, f. 22 v.		Exi
EXOVARIO	1299	AHCR, Reus 1, f.10 v.		exo.
	1301	AHAT, Reus 4, f. 3		Exo.
	1301	AHAT, Reus 4, f. 11 v.		ex.
FRUMENTI	1298	AHCR, Reus 1, f. 17		fru.
FUTUROS	1284	AHAT, La Selva 1		futo+os
HABITATOR	1321	AHCR, Reus 10, f. 34		hi+titlla
	1321	AHCR, Reus 10, f. 9 v.		hi+titlla (nexa entre la lletra h i la titlla)
	1339	AHCR, Reus 32		hi+titlla
HABITADORES/IS	1245	AHAT, Alcover 2, f. 18		hitatores+titlla
	1281	AHAT, Alcover 107, f. 22		hitatoris+titlla
	1298	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		hitatois+titlla
	1301	AHCR, Reus 4, f. 7		h.
HELE MOSINE	1344	AHCR, Reus 27		hele.
INSTRUMENTIS	1268	AHAT, Alcover 3, f. 19 v.		instris+titlla

INSTRUMENTO	1299	AHCR, Reus 1, f. 7 v.		instro+titlla
INSTRUMENTUM	1299	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		instm+titlla
ÍTEM	1293	AHAT, La Selva 2		It+titlla
	1298	AHCR, Reus 1, f. 6 v.		It+titlla
IURAT	1298	AHCR, Reus 1, f. 5 v.		iu (molt cursiu) (A sobre del nom)
	1298	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		irat+titlla (molt cursiu)
IURE	1298	AHCR, Reus 1, f. 11		ire+titlla
IURISDICCIONE	1298	AHCR, Reus 3, f. 4 v.		iurdcoe+titlla
IURISPERITUS	1298	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		iuspit+us+titlla
	1299	AHCR, Reus 3, f. 53 v.		iuspit+us+titlla (amb la p partida)
	1299	AHCR, Reus 3, f. 53		iuspit+us+titlla
IUXTA	1298	AHCR, Reus 1, f. 9 v.		ius+signe
MAIOR	1301	AHAT, Reus 4, f. 4		ma. (maior XVIII annis)
MANDAVIT	1335	AHAT, Alcover 135, f. 141 v.		mandav+titlla+t
MANUMISSORES	1302	AHAT, Alcover 115, f. 19		manu.
MANUMISSORES ET EXECUTORES	1299	AHCR, Reus 3, f. 23		manu. Et executo.+titlla
	1299	AHCR, Reus 3, f. 4 v.		manu.et execu.

MANUMISSORES SEU EXECUTORES TESTAMENTO SEU ULTIME VOLUNTATIS	1299	AHCR, Reus 4, f. 29		manu. Seu exe t. Seu ultie+titlla voluntats+titlla
MERCATOR	1301	AHCR, Reus 4, f. 9		mercator + signe er
MOBILIA ET IMMOBILIA	1299	AHCR, Reus 3, f. 23 v.		.mo et i+titlla+mo.
MORABATINOS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		ms+titlla
MOSTERIO	1322	AHCR, Reus 10, f. 61 v.		mostio+er
MUNTEROLS	1299	AHCR, Reus 3, f. 6		mu+titlla+t+er+ols
NECCESITATIS	1299	AHCR, Reus 3, f. 32 v.		neccis+titlla
NOTARIE	1335	AHAT, Alcover 135, f. 141 v.		not+er
NOTARIUS	1282	AHAT, Alcover 107, f. 12		not+er (sempre apareix al costat de Ramon Riquelme
	1298	AHCR, Reus 1, f. 16		not+er
NOTARIUS PUBLICUS	1282	AHAT, Alcover 107, f. 2 v.		not+er pu+er
NUPCIARUM	1298	AHCR, Reus 1, f. 5 v.		nupi (sempre apareix després de tempore)
OMNIBUS	1298	AHCR, Reus 1, f. 14		.o.
PECCUNIA	1298	AHCR, Reus 1, f. 12 v.		peccia+titlla
PECCUNIA NUMERATA	1299	AHCR, Reus 3, f. 12		peia+titlla nmta+er
PERCIPIENDUM	1299	AHCR, Reus 3, f. 74		p(partida) ci.
POSSIDERE	1299	AHCR, Reus 3, f. 7 v.		po.
PRESBITER	1301	AHCR, Reus 4, f. 3 v.		p+ers bit+er

	1316	AHAT, Valls 12 b, f. 34 v.		p+ersbr+titlla
	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		psbit+er is
	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4 v.		pbr+et + titlla
PUBLICAS	1298	AHCR, Reus 1, f. 13		pu+cas (sobrepasat)
PUBLICO INSTRUMENTO	1298	AHCR, Reus 1, f. 11		pub° istro+titlla
QUARTANUM	1299	AHCR, Reus 3, f. 17 v.		qrtanu+titlla (n'hi ha dues)
QUARTERAS	1298	AHCR, Reus 1, f. 6 v.		qrtras+titlla (n'hi ha dues)
	1299	AHAT, La Selva 4		qrtrias+titlla (n'hi ha dues)
QUARTERATAS	1298	AHCR, Reus 1, f. 15 v.		qrtratas +titlla
RATIO	1339	AHCR, Reus 32		ro+titlla/ roe + titlla
RECIPERE	1298	AHCR, Reus 1, f. 14		reci.
RECUPERARE	1299	AHCR, Reus 3, f. 22 v.		recu.
REDEMPTIONE	1301	AHCR, Reus 4, f.12		re.
RELACIONAMUS	1298	AHCR, Reus 1, f. 11		rela + us (sobreposat)
SOLIDOS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		ss+titlla (creua les dues lletres)
	1282	AHAT, Alcover 107, f. 2		sol+titlla /ss (hi ha dues formes)
	1284	AHAT, La Selva 1		sol.+titlla
	1287	AHAT, Tarragona 2, f. 6 v.		sol+titlla

SOLVERE	1299	AHCR, Reus 3, f. 21		solv+er+e
	1320	AHCR, Reus 9, f. 22		solue+titlla (anuatum)
	1287	AHAT, Tarragona 2		sol.
	1342	AHAT, Valls 55		Solv+er+e
SPONSA	1298	AHCR, Reus 1, f. 6 v.		Spo+titlla
SPONSALICIUM	1298	AHCR, Reus 1, f. 14		Spo+titlla
SPONSE	1301	AHCR, Reus 4, f. 1		Spe+titlla
SUCCESSORES	1261	AHAT, Tarragona 1, f. 2		Suc
	1298	AHCR, Reus 1, f. 11		Succe.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 11		succe+ er (sobreposat + s
	1301	AHCR, Reus 4, f. 12		suc.
	1315	AHAT, Alcover 119		suc.+ er (sobreposat)
SUMA	1306	AHAT, Alcover 116.1		Su (sobreposada, molt cursiva).
TEMPORE NUPCIARUM	1228	AHAT, Alcover 1, f. 6		tpr+titlla nup.
TERMINO	1282	AHAT, Alcover 107, f. 2		tmino+er
	1298	AHCR, Reus 1, f. 7		t + er mio+titlla
	1299	AHAT, La Selva 4		tmo+titlla
TESTES	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		t.

	1260	AHAT, Tarragona 1, f. 3		Test'.
	1282	AHAT, Valls 2		T. +signe sobreposat (idem)
	1284	AHAT, La Selva 1		Test'
	1287	AHAT, Tarragona 2		Test.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 11		tes.
	1319	AHAT, La Selva 17		T.+titlla a sobre
	1342	AHCR, Reus 24		t. +titlla
TESTES QUO SUPRA	1321	AHCR, Reus 10, f. 23 v.		T q s +titlla
	1321	AHAT, Valls 13 d, f. 21 v.		T q' s'
	1336	AHAT, Valls 73		T q s+titlla molt cursiva
TUTOR ET CURATOR	1298	AHCR, Reus 1, f. 21		tu et ca +titlla
TUTORES SEU CURATORES	1298	AHCR, Reus 1, f. 16		tu. Seu cu+titlla
TUTRIX SEU CURATRIX	1299	AHCR, Reus 3, f. 14 v.		tutx se. Ca+titlla
ULTIME VOLUNTATIS	1299	AHCR, Reus 3, f. 4 v.		ultie+titlla vo.
UXOR	1228	AHAT, Alcover 1, f. 5		ux.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 7		ux+titlla
	1333	AHCR, Reus 18		ux+ signe
VEL	1245	AHAT, Alcover 2, f. 65		l+titlla
VERO	1291	AHAT, Alcover 111		.v°.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 6 v.		v°

B. Antropònims.

Cal referir-nos als noms propis que apareixen en els manuals notariais ja que, en molts casos presenten particularitats en la forma que tenen d'abreviar-se que cal tenir en compte. Lògicament aquí no podem parlar d'un apartat concret del contracte on apareixen els noms. De tota manera cal destacar que els llocs més habituals són la intitulació i la direcció, també en el moment en que s'anomenen les diverses afrontacions d'un immoble, o en l'apartat dels llegats a familiars en els testaments, i finalment en el llistat de testimonis.

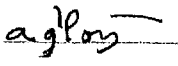
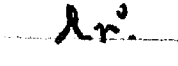
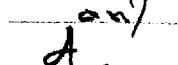
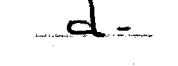

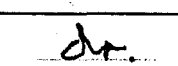
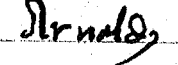
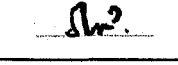
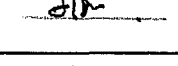

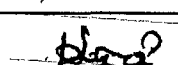
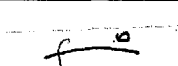

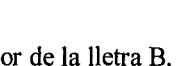
Cal fer notar la dificultat que comporta la lectura d'antropònims dins dels manuals notariais ja que trobem casos en els que només s'indica el nom mitjançant la lletra inicial, amb una sigla: *Arnaldus*, *Ferrarius*, *Guilelmus*, *Petrus* i *Raimundus*. La sigla en qüestió pot anar acompanyada per un punt, signe que usen els notaris repetidament per tal d'assenyalar les abreviatures per suspensió. De mostres d'aquests antropònims ja en trobem en el primer manual d'Alcover —el de Vic de l'any 1230, per exemple, o també en el de Terrassa dels anys 1237-1242⁹⁰—, on trobem l'abreviatura de *Guilelmus* només amb la sigla, o també el nom *Berengarius* amb *Bg* i indicada l'abreviatura mitjançant el traç superior horitzontal. A Alcover l'any 1245 hi ha l'abreviatura de *Ferrarius* només amb la inicial i un punt, modalitat que continuarà encara a l'any 1270 quan hi ha *Arnaldus* abreviat només amb la inicial i un punt, com també

⁹⁰ Rafel GINEBRA MOLINS, *Manual primer ...op.cit.*, p. 25-27. Cita el treball de Pere Puig Ustrell sobre el primer capbreu de Bertran acòlit, notari de Terrassa, on també s'hi manifesta la qüestió de les abreviatures dels noms propis.

Guilelma l'any 1298⁹¹. De tota manera no és aquesta la forma més habitual d'abreviar els noms personals, trobant-los abreuiats suspensió però deixant almenys dos lletres seguides d'un punt –*Arnaldus Ar*; *Barthomeu Bart*.; *Elicsendis Elic*-, i fins i tot també s'utilitza en els noms la contracció per abreviar, indicant-se gairebé sempre amb els signes habituals. S'observa també l'ús combinat de diverses modalitats d'abreviació, sobretot quan al costat d'algunes sigles hi apareixen lletres sobreposades. Aquest tipus s'usa principalment quan els antropònims apareixen declinats en Datiu Ablatiu i també en Genitiu –*Guilelmo -G*, *Petri*, *Petro* i *Raimundo*-, tot i que també apareixen en els noms que inclouen algunes de les lletres que els formen –*Arnaldo -Ar^o*; *Berengario -bg^o* (aquest inclou també una titlla superior)-, en els noms diminutius –*Arnaldonus -A^{onus}*; *Guilemono -G^{ono}*-, i també en els antropònims femenins –*Elicsendis -Elis^d*; *Ermesendis -Er^{dis}*, *Guilelme -G^e* *G^m*, *Raimuda*. En aquests casos podem parlar clarament de l'ús de la contracció juntament amb les lletres sobreposades (vegi's el quadre 18, a la pàgina 392).

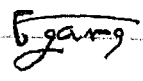
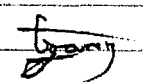
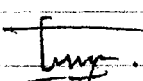
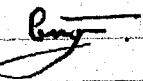
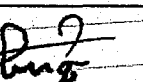
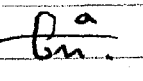
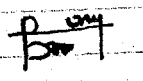
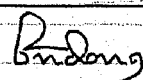
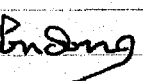
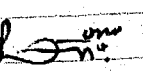
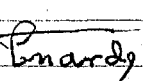
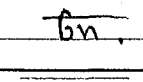
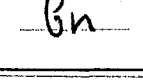
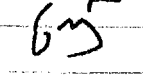
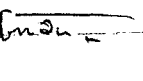
En les abreviatures dels antropònims es posa de manifest un cop més que no hi ha una norma fixada i que els notaris abreugen segons criteris purament personals. Els exemples que incloem en el quadre 18 són una mostra de l'enorme varietat que presenten alguns noms a l'hora d'abreviar-se en els llibres notariaus.

QUADRE 18:
Antropònims.

paraula	any	Referència	Grafia	Formació
AQUILONE	1281	AHAT, Alcover 107, f. 27		A+i superíndex+lon+titll a
ARNALDO	1319	AHCR, Reus 9, f. 8 v.		Ar+ ^o
ARNALDONUS	1299	AHCR, Reus 3, f. 64		A+ ^{onus}
ARNALDUS	1270	AHAT Alcover 106, f. 2		A.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 7		Ar
	1299	AHAT, La Selva 4		A
	1313	AHCR, Reus 7		Ar.
	1321	AHCR, Reus 10		Arnald+signe de us
	1339	AHCR, Reus 32		Ar+signe de us (superíndex)
ARSENDA	1299	AHCR, Reus 3, f. 50		Ar+da (superíndex)
BARTOLOMEUS (BERTOMEU)	1281	AHAT, Alcover 107, f. 12		Brtolomu +dues linetes superiors
	1299	AHCR, Reus 4, f. 64		Ber.
	1335	AHAT, Alcover 135, f. 165		B+signe de er ⁹² + thomeu
BERENGARIA	1274	AHAT, Alcover 100, f. 1 v.		bga+signe er sobreposat
BERENGARIO	1318	AHCR, Reus 8		bg+titlla+ ^o

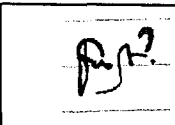
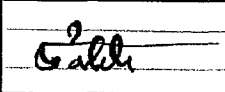
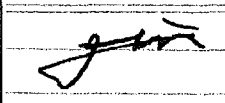
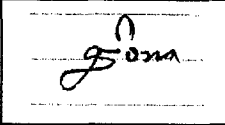
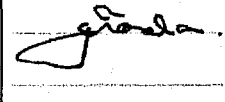
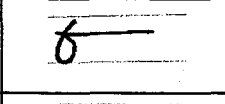
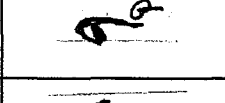
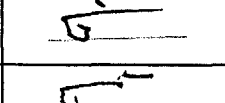
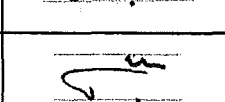
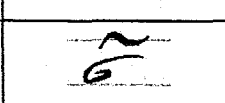
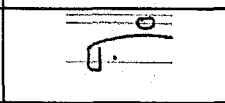
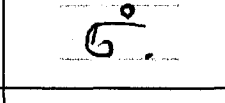
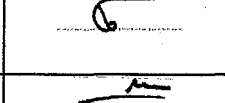
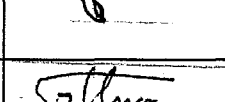
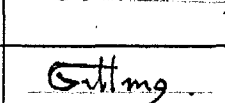

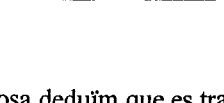

⁹² Aquest signe està inclòs en el traç superior de la lletra B.

	1319	AHAT, Valls 13 a, f.26		bn+titlla+punt
	1342	AHCR, Reus 23		bn+titlla
BOTER	1299	AHCR, Reus 3, f. 25 v.		bot+signe de er sobreposat
CASTRO NOVO	1299	AHCR, Reus 3, f. 50		cast° novo
CLERICI	1299	AHCR, Reus 1, f. 6		clici+titlla
ELICSENDIS	1282	AHAT, Alcover 107, f. 19 v.		Elis+titlla+d sobreposada
	1299	AHCR, Reus 1, f. 7		Elic.
	1310	AHCR, Reus 5, f. 45 v.		Elis+titlla
ERMESSENDIS	1301	AHCR, Reus 4, f. 8 v.		E+dis(sobreposada)
	1299	AHCR, Reus 3, f. 23		Er+dis(sobreposat)
	1299	AHCR, Reus 1, f. 9		Er+dis(sobreposada)
FERRARIO	1282	AHAT, Valls 2, f. 7 v.		ffrario + er
FERRARIUS/I	1245	AHAT, Alcover 2, f. 65 v.		f.
	1282	AHAT, Valls 2, f. 7		frarii + er
	1301	AHCR, Reus 4, f. 5		f+titlla
	1319	AHAT, La Selva 17		F
	1321	AHCR, Reus 10, f. 32		ff.

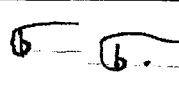

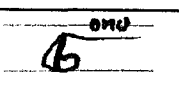
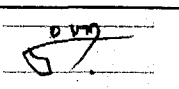
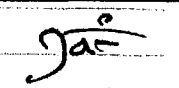
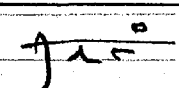
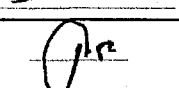
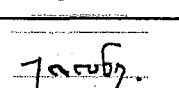
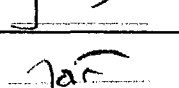
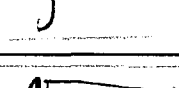
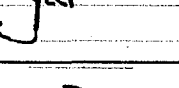
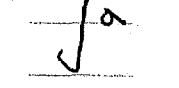
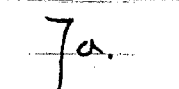
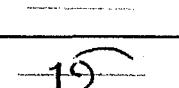
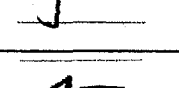
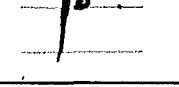
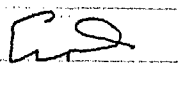
BERENGARIUS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 5		bg+titlla
	1281	AHAT, Alcover 107, f. 2		bgari+titlla+signe de us
	1299	AHAT, La Selva 4		bgari+titlla+signe de us
	1310	AHCR, Reus 5, f. 104 v.		bng+titlla
	1319	AHAT, Valls 13 a, f. 26		bng+titlla
	1348	AHAT, Valls 34 a, f. 15		bng+titlla+signe de us sobreposat
BERNARDO	1331	AHCR, Reus 15		bn+titlla+º
BERNARDONI	1321	AHCR, Reus 10, f. 39 v.		bn+titlla+oni(sobrep osat)
BERNARDONUS/ ONO	1301	AHCR, Reus 4, f.9		Bndon+ titlla+signe de us
	1301	AHCR 4, f. 64		Bndon+signe de us
	1345	AHAT, Alcover 139, f. 71 v.		Bn+ono(sobreposat)
BERNARDUS	1281	AHAT, Alcover 107, f. 21		bnard+titlla+signe de us
	1299	AHAT, La Selva 4		bn+titlla
	1299	AHCR, Reus 1, f. 6 v.		bn+titlla
	1299	AHCR, Reus 1, f. 6		Bn
	1310	AHCR, Reus 5, f. 105		bndu+titlla

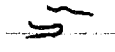

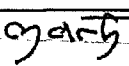

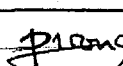

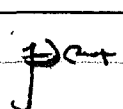

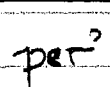
	1322	AHCR, Reus 10, f. 43		ferarii + er
	1331	AHCR, Reus 15		ffrari+us +er
	1331	AHCR, Reus 15		ff.+er
	1344	AHCR, Reus 27		fi.
FERRERE	1299	AHAT, La Selva 4		ffe.
FFERRARIA	1245	AHAT, Alcover 2, f. 7		f. ⁹³
	1291	AHAT, Alcover 14, f. 31		ffia+er
FFERRARIE	1315	AHAT, Alcover 114		ffrie+ er
FONOLLERIS	1282	AHAT,Vall s 2, f. 2 v.		fo.
FORNER	1299	AHCR, Reus 3, f. 3		forn+er
FORNERII	1293	AHAT, La Selva 2		fornii+er
FRANCISCUS	1298	AHCR, Reus 1, f. 7		fran.+titlla
	1299	AHAT, La Selva 4		Francisch+us

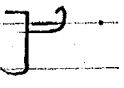

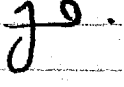

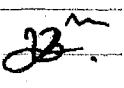

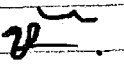

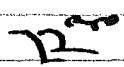

⁹³ En el mateix instrument apareix desenvolupat com a *Ferrera*.

FUSTER	1282	AHAT, Valls 2, f. 7 v.		fust+er
GERALDI	1307	AHAT, La Selva 9		Galdi+er +titlla
GINER	1298	AHCR, Reus 1, f. 7		Gin+titlla
GIRONA	1335	AHAT, Alcover 135, f. 165		Gona +er
GRANADA	1299	AHCR, Reus 3, f.18 v.		gnada+re
GUILELME	1298	AHCR, Reus 1, f. 5 v.		G.
	1301	AHCR, Reus 4, f. 3 v.		G+e
	1306	AHAT, Alcover 116.1		G+e
	1318	AHCR, Reus 8		G+titlla ⁹⁴
	1330	AHCR, Reus 12, f. 30 v.		G.+m
	1345	AHAT, Alcover 139, f. 74		G+titlla
GUILELMO	1298	AHCR, Reus 1, f. 7v.		G ^o
	1315	AHAT, Alcover 119		G ^o
GUILELMUS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 3 v.		G
	1245	AHAT, Alcover 2, f. 65 v.		G.+m
	1281	AHAT, Alcover 107, f. 2		Gillm+titlla
	1284	AHAT, La Selva 1		Gillm+us+titlla
	1321	AHCR, Reus 10, f. 22 v.		G

⁹⁴ Abans hi diu *et uxor mea*, per la qual cosa deduïm que es tracta d'un nom de dona.

	1321	AHCR, Reus 10, f. 5		G.
	1342	AHCR, Reus 23		G+us
GULEMONO	1315	AHAT, Alcover 119		G+ono
GULEMONUS	1299	AHAT, La Selva 4		G+on +us
IACOBO	1316	AHAT, Valls 12 b, f. 35		Iac ^o +titlla
	1321	AHCR, Reus 10, f. 16 v.		Iac ^o +titlla
IACOBUS	1299	AHCR, Reus 3, f. 18		Ic.
	1299	AHAT, La Selva 4		Iacob+us
	1304	AHAT, Alcover 115, f. 30		Iac+titlla
	1321	AHCR, Reus 10, f. 32		Iac+titlla
IOHANNIS	1298	AHCR, Reus 1, f. 16		Io
	1310	AHCR, Reus 5, f. 20		Io.
	1321	AHCR, Reus 10, f. 27		I9+titlla
	1345	AHAT, Alcover 139, f. 82 v.		Io+titlla+.
LITRA	1299	AHCR, Reus 3, f. 30		lit+signe er
MARIE	1228	AHAT, Alcover 1, f. 5		Me.
	1291	AHAT, Alcover 111, f. 5 v		Me.

	1301	AHCR, Reus 4, f. 15 v.		M+llettra molt cursiva
	1302	AHAT, Alcover 115, f. 19		me.
	1307	AHAT, La Selva 9		Ma.
	1318	AHCR, Reus 8		M+llettra molt cursiva
	1322	AHAT, Valls 19		M+llettra molt cursiva
MASCHARELLE	1279	AHAT, Alcover 5, f. 9 v.		mas.+signe (al començament de la nota apareix sencer, tal com l'hem escrit)
MATHEI	1302	AHCR, Reus 4, f. 3 v.		Mathi+titlla
MATHEUS	1339	AHCR, Reus 32		Ma.
MERCADER	1299	AHCR, Reus 3, f. 22		m'cadr+titlla
NIGRI	1299	AHAT, La Selva 4		nig+'
PERICONUS	1282	AHAT, Alcover 107, f. 21		P(partrida)icon+us
PETRI	1291	AHAT, Alcover 111, f. 15		Pet'
	1318	AHCR, Reus 8		P'
PETRO	1298	AHCr, Reus 1, f. 5 v.		P°
	1299	AHCR, Reus 4, f. 4		P°
	1318	AHCR, Reus 8		Pet°
	1331	AHCR, Reus 15		P°
PETRUS	1228	AHAT, Alcover 1, f. 15		Pet+us (sobreposat)

	1228	AHAT, Alcover 1, f. 4		P.
	1298	AHCR, Reus 1, f. 7 v.		P.
	1299	AHAT, La Selva 4		P.
	1299	AHAT, La Selva 4		P.
	1321	AHCR, Reus 10		P.
	1322	AHAT, Valls 19		P.
	1333	AHCR, Reus 19		P+ (signe de us sobreposat)
RAIMUNDA	1228	AHAT, Alcover 1		Ru (sobreposada, molt cursiva)
	1293	AHAT, La Selva 2		Rm(sobreposada, molt cursiva)
	1299	AHAT, Alcover 114		R ^a (molt cursiva)
	1299	AHAT, La Selva 4		Rm(sobreposada, molt cursiva)
	1310	AHCR, Reus 5, f. 96 v.		Rm (sobreposada, molt cursiva)
	1315	AHAT, Alcover 119		Rm (sobreposada, molt cursiva)
	1318	AHCR, Reus 8		R
	1322	AHAT, Valls 19		R ^a (Molt cursiva)
	1349	AHAT, Alcover 141, f. 70		R ^a (molt cursiva)
RAIMUNDE	1331	AHCR, Reus 15		Re (sobreposada, molt cursiva)
RAIMUNDETE	1287	AHAT, Tarragona 2		Rete (sobreposat, molt cursiu)
RAIMUNDI	1282	AHAT, Alcover 107, f. 21		R'

	1291	AHAT, Alcover 111, f. 9 v.	<u>R'</u>	R'
	1310	AHCR, Reus 5, f. 96 v.	<u>R'</u>	R'
RAIMUNDO	1284	AHAT, La Selva 1	<u>R°</u>	R°
	1321	AHCR, Reus 10, f. 27	<u>R°</u>	R°
RAIMUNDUS	1274	AHAT, Alcover 100, f. 19 v.	<u>R.</u>	.R.
	1329	AHCR, Reus 17	<u>Rm</u>	Rm (sobreposada, molt cursiva)
	1330	AHCR, Reus 12	<u>R?</u>	R (us, sobreposat)
	1344	AHCR, Reus 27	<u>R?</u>	R (us, sobreposat)
REVERTER	1282	AHAT, Alcover 107, f. 14	<u>Revertter</u>	Rev+er+tt+er

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

FACULTAT DE LLETRES

DEPARTAMENT D'HISTÒRIA I GEOGRAFIA

EL NOTARIAT PÚBLIC AL CAMP DE TARRAGONA:
HISTÒRIA, ACTIVITAT, ESCRITURA I SOCIETAT
(SEGLES XIII-XIV)

Tesi doctoral presentada per Daniel Piñol Alabart

Dirigida per la
Dra. Montserrat Sanmartí Roset

Volum II

Capítol 5: UN EXEMPLE DE LA IMPLANTACIÓ DEL NOTARIAT PÚBLIC: ELS ESTABLIMENTS EMFITÈUTICS.

En aquest darrer capítol ens centrem en l'anàlisi d'un tipus documental, els establiments emfitèutics, com una mostra de l'activitat notarial al Camp de Tarragona. L'estudi ens situa en dos poblacions significatives del Camp: Alcover i Reus.

El repàs que realitzem als establiments treballats parteix de les qüestions diplomàtiques i s'endinsa en l'estudi de cada una de les parts dels documents. A partir d'aquí s'analitzen les dades que ofereixen aquestes fonts, quantificant en la majoria dels casos en un intent de veure els establiments com un exemple de la producció de l'activitat professional dels notaris. De tota manera som conscients en tot moment que les possibilitats per a la recerca que ofereixen els contractes emfitèutics estarien relacionades amb la Història Agrària i també en la configuració d'un espai que es presenta amb totes les característiques feudals. En aquest capítol no fem el pas endavant sinó que ens quedem només en l'enumeració de les dades, sense arribar a l'anàlisi en els termes que acabem d'exposar. Tal vegada si ho fèssim així ens desviariem de l'objectiu principal del nostre treball que és la implantació del notariat públic al Camp de Tarragona i l'estudi de la seva activitat professional.